

SVATOJÁNSKÁ SOCHA ZE ZLONIC

Památky Slaného a Slánska (7)

S postavou hlavního světce českého baroku sv. Janem Nepomuckým (svatořečen v roce 1729) se setkáváme na mnoha místech, a to nejen v českých zemích a v Evropě, ale i v daleké Jižní Americe. Také Slánsko zdobí bezpočet svatojánských obrazů a soch, přičemž Zlonice zauímají v tomto ohledu místo velice čestné. I proto, že se ve Zlonicích nacházel raně barokní kalich s vyobrazením sv. Jana Nepomuckého, kostel zdobilo oltářní plátno se sv. Janem namalované ve Vídni a na faře si v té době připravoval děkan Jan Adam Svoboda svatojánské kázání, které mělo mezi věřícími ohlas, vydali jej dokonce tiskem. Pomyslný svatojánský kruh uzavírá rok 2013, kdy se městečko zasadilo o obnovu cenné svatojánské sochy, která dříve stála na mostě přes Zlonický potok.

SVATOJÁNSKÁ ÚCTA VE ZLONICÍCH

Za patronátu Valkounů z Adlaru, někdy kolem roku 1680, byl pro zdejší kostel zhotoven mešní kalich s patrně nejstarším svatojánským motivem v našem kraji. Památku uměleckého řemesla zdobí filigrán, české granáty a oválné smaltové destičky s červeně malovanými patrony českého národa; na noze nádoby se sv. Zikmundem, sv. Vítem a sv. Vojtěchem a na kupě se sv. Ludmilou, sv. Václavem a – tehdy ještě ani ne blahoslaveným – Janem Nepomuckým. Ten je oblečen do kanovníckého pláště a zatím ještě bez charakteristické pěti hvězd okolo hlavy, ale s mučednickou palmou v ruce adoruje Ukřižovaného.

Svatý Jan Nepomucký, detail kalichu ze Zlonic, kol. r. 1680

Svatojánská socha ze Zlonic

Svatojánská úcta se v baroku projevovala nejen ve výtvarném umění, ale také v hudbě – zpěvem a hudbou na kůrech – a zejména mluveným slovem. I v tomto směru zanechaly Zlonice svou stopu. Zdejší děkan Jan Adam Svoboda měl v roce 1736 v pražském křížovnickém kostele sv. Kříže kázání – *Nový křížovník s červeným srdcem, nový mučedník od prolité krve Kristovy svatý Jan Nepomucký*, které bylo téhož roku vydáno tiskem. Za Svobodova působení ve Zlonicích byl podle návrhu F. M. Kaňky vystavěn nový monumentální chrám Nanebevzetí P. Marie. V době jeho dokončení – v roce 1744 – sem přivezl z Vídně patron kostela Filip Josef Kinský spolu s dalšími dvěma plátny i oltářní obraz sv. Jana Nepomuckého. Ten v roce 1900 sice nahradili obrazem téhož světce od malíře Mathausera, ale původní malba byla nalezena v roce 1990 a nato opravena, a to jako jediný dochovaný kus z vídeňské kolekce.

OBNOVENÁ SOCHA SV. JANA NEPOMUCKÉHO

Restaurovaná svatojánská socha, která stávala na mostě přes Zlonický potok, nebyla v městečku osamocena. Další, tentokrát drobná svatojánská barokní skulptura (vysoká 120 cm), byla po dlouhý čas situována na studni vedle děkanství. V roce 1994 se však kvůli rezivějícímu čepu rozpadla na několik kusů, restaurátor ji „složil“ a opravil; dnes je deponována v expozici zlonického památníku.

Socha sv. Jana Nepomuckého ve Zlonicích, detail obrazu sv. Floriána, z r. 1767

Vraťme se však k opravené soše z mostu, kterou přestěhovali na dnešní místo někdy po roce 1945 při jeho rekonstrukci; tehdy odstranili postranní zídku a nahradili ji zábradlím, skulptura se tak již na most nevešla. Je nutné si položit otázku, zda tento

Socha sv. Jana Nepomuckého na zlonickém mostu, snímek kol. r. 1930

sv. Jan byl pro zlonický most prvoplánově určen. Při prohlídce barokních pláten s vyobrazením Zlonice z doby kolem roku 1750 se to jeví jako sporné. Na vedutě z roku 1755 není most zachycen vůbec a stejně je tomu na pohledu na Zlonice se sv. Floriánem z roku 1767, který visí v kostele. Obrazové prameny vypovídají o tom, že v té době povozy Zlonický potok přejížděly po jednoduché mostní konstrukci, zatím však bez umělecké výzdoby. Navíc na obraze se sv. Floriánem, a to přibližně v místech, kde se dnes nacházejí Boží muka, stála mezi stromy socha sv. Jana Nepomuckého. A byla to právě ona, kterou posléze přenesli na nový most, jak také později poznamenal na základě vyprávění pamětníků František Sedláček v publikaci o Zlonicích v roce 1905. Skulpturu tak můžeme i přesněji časově vřadit, a to do období mezi roky 1755 a 1767. Starou mostní konstrukci nahradil někdy kolem roku 1800 most nový se zídou, na kterou přemístili sv. Jana Nepomuckého z rynku a doplnili jej o dvojici klasicistních váz, které světce na mostě „doprovázely“. Naproti skulptuře vztyčili kovový kříž s Ukřižovaným – obdobné řešení opakovali později i v nedaleké Tmáni. Při úpravě po roce 1945 byl most zbaven umělecké výzdoby, ta však nezanikla, ale nachází se poblíž původního místa.

Obnovená socha sv. Jana Nepomuckého zhotovená z měkkého mšenského pískovce (výška cca 215 cm) představuje hodnotný příklad pozdně barokního sochařství v regionu. Vyniká jemným rotačním pohybem, který se promítá do modelace zřásnění rochet, oceníme zejména působivé gesto adorace sv. Jana k malému krucifixu – ojedinělý motiv mezi ostatními svatojánskými artefakty na Slánsku. Všimneme si i detailů, třeba pozoruhodného vypracování tváře svatého Jana.

RESTAUROVÁNÍ PAMÁTKY

Před zahájením restaurátorských prací byl povrch kamene smytý a sprášoval se, skulptura nesla stopy koroze a restaurátor zaznamenal navíc řadu trhlin, a to jak v partii hlavy, tak na krucifixu. Na hlavě sochy našel i stopy předcházejících oprav. Jak potvrdily laboratorní zkoušky, na některých místech se dochovaly zbytky dřívějších nátěrů. Poměrně náročným úkolem se ukázala rekonstrukce pravé ruky, která od zápěstí chyběla. Bylo tak třeba, aby sochař na základě historických fotografií doplnil jeden z hlavních bodů prostorového rozvinutí díla, který zároveň spoluvytvářel i obsahové vyznění adorující sochy – pokoru světce ke krucifixu, který držel v druhé ruce. Sochař po konzultacích s pracovníky památkové péče připravil model, podle kterého pak vytvořil a posléze osadil novou ruku zhotovenou z kamene. Ostatní průběh opravy byl obdobný jako u jiných sochařských památek – mechanické očištění, chemické omytí, zábaly napuštěné hydrogenuhličitanem amonným a domytí díla horkou tlakovou vodou. Poté proběhla injektáž trhlin a oprava různých defektů, přičemž veškeré retuše byly provedeny s ohledem na strukturu i barevnost povrchu; na závěr restaurátor sochu hydrofobizoval a osadil svatozář s pěticí hvězd.

Památku se podařilo obnovit díky dotaci Evropského zemědělského fondu pro rozvoj venkova, kterou město Zlonice získalo prostřednictvím MAS Přemyslovské střední Čechy. Práce prováděl akademický sochař Jan Turský ze Sosně u Jesenice.

Svatojánská socha ze Zlonic

Památky Slaného a Slánska (7) • vydal odbor kultury MěÚ Slaný,
Velvarská 136, 274 01 Slaný ve spolupráci s městysem Zlonice
text Vladimír Přebyl ve spolupráci s Markem Pařízkem
fotografie Pavel Vychodil • grafická úprava Ivo Hornák
tisk KOČKA Slaný AD 2014 • www.pamatky.slany.cz

